

PREDPOKLADY VZNIKU OBCHODNOPRÁVNEJ ZODPOVEDNOSTI ZA ŠKODU

Predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu môžeme charakterizovať ako súbor pravidiel, ktoré sú určujúce pre vznik zodpovednostného právneho vzťahu.⁵⁵ Tieto predpoklady sú štandardne a konštantne definované právnou vedou a judikatúrou. Tieto predpoklady sú splnené a škoda vzniká „*pokiaľ sú splnené nasledovné predpoklady: protiprávnosť, vznik škody, príčinná súvislosť medzi protiprávnosťou a vznikom škody, predvídateľnosť a neexistencia okolností vylučujúcich zodpovednosť.*“⁵⁶ „*Predpoklady všeobecnej zodpovednosti za škodu musia byť splnené kumulatívne.*“⁵⁷

Často býva spomedzi predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu vyčleňovaný ako samostatný predpoklad predvídateľnosť vzniku škody, ktorý býva niekedy chápaný len ako okolnosť obmedzujúca rozsah škody.

„*Nespochybniteľne kogentné sú len predpoklady porušenie povinnosti, vznik škody, kauzálny nexus a liberácia podľa § 376 OBZ. Ostatné liberačné dôvody, ako i nepredvídateľnosť, sú v zákone upravené dispozitívne, nie je teda u nich vylúčená kontraktuálna zmena.*“⁵⁸

Keďže pre skúmanie splnenia predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu je dôležitá otázka dôkazného bremena, z tohto pohľadu sa predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu obvykle členenia na⁵⁹:

- a) **pozitívne predpoklady**, ktoré preukazuje poškodený, a ide o minimálny rozsah podmienok, ktoré musia byť splnené, aby bola založená zodpovednosť za škodu a priznaný nárok na jej náhradu

⁵⁵ Pozri ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodných vzťahoch a možnosti její smluvní limitace*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 9.

⁵⁶ Napríklad rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky (ďalej aj ako „Najvyšší súd ČR“) z 22. októbra 2008, sp. zn. 32 Cdo 1733/2008.

⁵⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 23. februára 2005, sp. zn. 25 Cdo 773/2004.

⁵⁸ ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodných vzťahoch a možnosti její smluvní limitace*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 10.

⁵⁹ Takto ich uvádza napríklad J. Šilhán. In ŠILHÁN, J. *Náhrada škody v obchodných vzťahoch a možnosti její smluvní limitace*. Praha : C. H. Beck, 2011, s. 9.

- patrí sem protiprávnosť, škoda a príčinná súvislosť medzi protiprávnosťou a **škodou**;

- b) **negatívne predpoklady**, ktoré preukazuje škodca a ktorých cieľom je na rozdiel od pozitívnych predpokladov preukázať, že škoda nevznikla, resp. vznikla v menšom rozsahu ako v tom, ktorý preukázal poškodený - patria sem okolnosti vylučujúce zodpovednosť podľa § 374 OBZ, nedostatok súčinnosti škodcu podľa § 376 OBZ (ktoré bývajú súhrnne označované aj ako tzv. liberačné dôvody) a existencia nepredvídateľnosti škody.

Rovnako je potrebné mať na pamäti, že ide o predpoklady vzniku obchodnoprávnej zodpovednosti za škodu, ktorá vzniká ako zodpovednosť založená na ustanoveniach Obchodného zákonníka. Osobitné obchodnoprávne vzťahy definované napríklad medzinárodnými zmluvami môžu mať predpoklady vzniku zodpovednosti za škodu definované odlišne a je potrebné skúmať splnenie týchto osobitných predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu.⁶⁰

1. Porovnanie predpokladov vzniku zodpovednosti za škodu v Obchodnom a Občianskom zákonníku

Ako bude uvedené v piatej kapitole, vzťah zodpovednosti za škodu a vzťah náhrady škody je vzťahom príčiny a následku. Z toho vyplýva, že na to, aby došlo k náhrade škody, musia byť najprv splnené predpoklady zodpovednosti za škodu.

„Právna úprava zodpovednosti za škodu môže byť založená na princípe:

- a) *zavinenia,*
- b) *prezumpcie (domnienky) zavinenia,*
- c) *objektívnej zodpovednosti, resp. zodpovednosti bez ohľadu na zavinenie (s možnosťou liberácie),*
- d) *objektívnej zodpovednosti bez možnosti liberácie (tzv. absolútna zodpovednosť).“⁶¹*

⁶⁰ Napríklad prepravné vzťahy v zmysle Dohovoru CMR (Dohovor o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej preprave), pozri napríklad rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo 4. augusta 2009, sp. zn. 23 Cdo 2668/2009.

⁶¹ OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník 2. Komentár*. Bratislava : Iura Edition, 2005, s. 171.

zodpovednosti sa však možno zbaviť preukázaním tzv. liberačných dôvodov – dôvodov vylučujúcich zodpovednosť. Liberačné dôvody ako negatívny predpoklad vzniku zodpovednosti za škodu sú reprezentované nasledovnými prípadmi:

- a) existenciou okolností vylučujúcich zodpovednosť (§ 374 OBZ),
- b) príčinou porušenia povinnosti na poškodenej strane (§ 376 OBZ),
prípadne môžu byť liberačnými dôvodmi aj dôvody, ktoré sú ako liberačné dôvody dohodnuté zmluvnými stranami.

Ad a) Okolnosti vylučujúce zodpovednosť

„Okolnosti vylučujúce zodpovednosť sú druhom právnych skutočností, ktoré síce nespôsobujú vznik, zmenu alebo zánik právnych vzťahov, ich samotná existencia je však prekážkou vzniku zodpovednostných záväzkov.“¹⁴⁵
Na uplatnenie tohto inštitútu sa vyžaduje súčasné splnenie týchto podmienok:

- a) vznik prekážky nastal *nezávisle od vôle* povinnej strany – a jej neovplyvniteľnosť zo strany škodcu,
- b) prekážka musí *dočasne znemožňovať plnenie povinnosti* – tu však platí liberačný dôvod len počas existencie prekážky – a povinný nezodpovedá len za škodu, ktorá vznikla v čase existencie prekážky,
- c) ide o *závažnú a objektívnu* prekážku plnenia povinnosti,
- d) prekážka musí byť v čase vzniku záväzku *nepredvídateľná*,
- e) prekážka a jej následky musia byť v čase plnenia rozumnými prostriedkami neodvratiteľné alebo *neprekonateľné*,
- f) prekážka nevznikla v čase, keď škodca bol s *plnením povinnosti v omeškaní*,
- g) prekážka nevznikla v *dôsledku vlastných hospodárskych pomerov škodcu*.

„Za neodvratiteľnú udalosť sa považuje objektívne neodvratiteľná okolnosť, ktorej nemôže byť zabránené ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré je možné požadovať za daných podmienok konkrétneho prípadu. Nesmie to byť okolnosť, neodvratiteľná subjektívne, ktorá vyplýva z osobných, hlavne

¹⁴⁵ JAKUBOVIČ, D. *Zmluvná disciplína a zabezpečovacie právne inštitúty v obchodnom práve s relevantnou judikatúrou*. Bratislava : Epos, 2005, s. 208.

*hospodárskych pomerov povinného, a ďalej prekážky, ktoré bol povinný prekonať alebo odstrániť.*¹⁴⁶

Ide však o dispozitívne ustanovenie, ktoré si môžu zmluvné strany upraviť odlišne. Najčastejšie spĺňajú uvedené predpoklady okolností vylučujúcich zodpovednosť prípady tzv. vyššej moci (*vis maior*), pokiaľ nemajú pôvod v hospodárskych pomeroch škodcu (*vis maior* nie je napr. požiar založený zamestnancom škodcu), môžu sem patriť rôzne nepredvídateľné prírodné katastrofy alebo politické krízy, v medzinárodnom obchode však okolnosťou vylučujúcou zodpovednosť nie je neudelenie úradného povolenia (§ 736 OBZ).

Ad b) Príčina porušenia povinnosti na poškodenej strane

Okolnosťou vylučujúcou zodpovednosť je aj § 376 OBZ – keď poškodený nemá nárok na náhradu škody v prípade, ak porušenie povinnosti je spôsobené **konaním poškodeného alebo nedostatkom jeho súčinnosti**. Ide o kogentné ustanovenie, ktorého účinky vylučujú vznik zodpovednosti za škodu na strane škodcu, pričom jeho existenciu musí preukázať škodca.

Rovnako sa použije aj odlišná úprava liberačných dôvodov, ktorú obsahuje Obchodný zákonník pri jednotlivých zmluvných typoch, pričom zmluvné strany si môžu liberačné dôvody upraviť odlišne, spravidla širšie od ich zákonnej úpravy. Prekážka zodpovedajúca znakom okolností vylučujúcich zodpovednosť môže byť zároveň nemožnosťou plnenia, a tak môže viesť k zániku záväzku. V tomto prípade predpokladá vylúčenie zodpovednosti za škodu aj § 353 OBZ, pričom v prípade, ak dôjde k dodatočnej nemožnosti plnenia z iných dôvodov, bude dlžník zodpovedný za vzniknutú škodu.

¹⁴⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Obchodní zákonník. Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od roku 1900*. Praha : Linde, 2004, s. 660, podobne aj PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodní zákonník. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 1245 - 1246.

zodpovednosť podľa § 1a zákona o advokácii, pričom pôjde o zodpovednosť za zistenie totožnosti účastníkov zmluvy, ktorú autorizuje, resp. škodu spôsobenú zneužitím totožnosti, a škodu spôsobenú spísaním zmluvy a posúdením zmluvy (či neodporuje zákonu, neobchádza zákon, neprieči sa dobrým mravom a posúdením, či uzavretím zmluvy nedôjde ku skutočnosti zakladajúcej vznik škody).

3.3 *Zodpovednosť za výkon funkcie rozhodcu*

S účinnosťou od 1. januára 2015 bola prijatá veľká novela rozhodcovského konania v Slovenskej republike, na základe ktorej došlo k rozčleneniu rozhodcovského konania na rozhodcovské konanie v spotrebiteľských sporoch – teda sporoch na základe zmluvy medzi dodávateľom a spotrebiteľom, ktoré je upravené zákonom č. 335/2014 Z. z. o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní. Popri ňom ostáva v platnosti tiež pôvodný zákon č. 244/2002 Z. z., ktorý upravuje všetky ostatné, teda „nespotrebiteľské“ rozhodcovské konania. Ako už bolo uvedené, zákon o spotrebiteľskom rozhodcovskom konaní už upravuje aj otázky disciplinárnej zodpovednosti rozhodcov; táto zodpovednosť však nič nemení na zodpovednosti rozhodcu voči účastníkovi konania. Keďže oba zákony (aj keď predpoklady na výkon funkcie rozhodcu a zriadenie rozhodcovského súdu v spotrebiteľských veciach sú náročnejšie) sú vo svojej podstate totožné a v obchodných veciach pôjde častejšie o spory „nespotrebiteľské“, budeme sa v tejto časti zaoberať predovšetkým otázkami zodpovednosti rozhodcu podľa zákona č. 244/2002 Z. z., ktorá je analogicky použiteľná aj na zodpovednosť rozhodcu podľa zákona č. 335/2014 Z. z. – keďže v tomto konaní sa tiež rozhodcovské konanie vykonáva jednak na základe tzv. spotrebiteľskej rozhodcovskej zmluvy v zmysle § 3 zákona o rozhodcovskom konaní a súčasne v zmysle požiadaviek zákona č. 335/2014 Z. z. Čo sa týka otázky, či v prípade zodpovednosti za výkon funkcie rozhodcu ide o zmluvnú alebo deliktnú zodpovednosť, je možné zastávať názor, že nejde ani o jeden z uvedených druhov. Dôvodom je skutočnosť, že funkcia rozhodcu síce vzniká vyslovením súhlasu s ustanovením do funkcie, ale na druhej strane rozhodca nie je zmluvná strana rozhodcovskej zmluvy, aj keby sa táto v prípade, ak je uzavretá medzi podnikateľmi, mohla považovať za obchodnoprávnú zmluvu. Rozhodca taktiež zodpovedá za škodu spôsobenú aj

2. Zodpovednosť za škodu v anglo-americkom práve

Na rozdiel od kontinentálnych právnych systémov, v anglo-americkom systéme sa úprava zodpovednosti za škodu značne odlišuje. Na rozdiel od práva štátov kontinentálnej Európy sa úprava zodpovednosti zo zmluvy a z deliktu často značne líši, pričom sa uplatňujú v dvoch samostatných odvetviach, ktorými sú zmluvné právo (bez ohľadu na právne odvetvie) a deliktné právo (*tort law*). Ďalším, pomerne výrazným rozdielom je skutočnosť, že zodpovednosť za škodu sa celkovo rozvíja predovšetkým pod vplyvom rozhodnutí súdu (precedensov) a samotná úprava je pomerne stručná alebo úplne absentuje – aj keď v anglickom práve môžeme vidieť snahy o prijímanie zákonov ohľadom čiastkových problémov. A v neposlednom rade je v porovnaní s kontinentálnym právom rozdielny aj počet a charakteristika jednotlivých náhrad, ktoré pôsobia voči škodcom so širokými následkami - od symbolickej náhrady v nízkych sumách, až po priznávanie náhrady škody aj vo výške prevyšujúcej skutočnú škodu, majúcej sankčný charakter voči škodcovi. V jednotlivých poriadkoch je zodpovednosť za škodu chápaná a upravovaná nasledovne.

Anglický právny systém

Aj v **anglickom právnom systéme** sa rozlišuje kontraktuálna a deliktuálna náhrada škody, pričom základom pre rozsah priznávanej zodpovednosti nie je písané právo, ale rozhodnutia súdov – tzv. *case law*. Okrem toho tento právny systém pozná celý systém náhrad spôsobenej majetkovej ujmy v prípade, ak sa nepriznáva náhrada škody. Na úvod je potrebné poznamenať, že vzťah medzi obchodným a občianskym právom je chápaný úplne odlišne ako v našom právnom poriadku, nakoľko anglické právo nepozná klasické delenie právnych odvetví. Preto je možné rozlišovať výlučne zmluvné právo (*contract law*), ktoré rieši nároky z porušenia zmluvy, a právo deliktné (*tort law*), ktoré rieši nároky z porušenia právnych predpisov a právom chránených záujmov. Na druhej strane však nemožno celkom podceňovať ani špecifikáciu na právne odvetvia, z ktorých vyplývajú osobitné rozhodované situácie.

- a) **Kontraktuálna náhrada škody** – v prípade kontraktuálnej náhrady škody platí predovšetkým pravidlo, podľa ktorého je možné

Obrázok 3 - Alternatívne príčiny II.

V prípade, ak sa vyskytne viac konaní voči viacerým poškodeným a ostane neistým, či konkrétna škoda poškodeného bola spôsobená konaním, ktoré pravdepodobne nespôsobilo škodu všetkých poškodených, konanie je považované za príčinu škody spôsobenej všetkým poškodeným v rozsahu pravdepodobnosti, ktorým mohlo spôsobiť škodu konkrétnemu poškodenému:

